

TM-skandalen vid Malmö högskola

Sven Ove Hansson beskriver en avhandling som aldrig borde ha godkänts.

DEN 17 OKTOBER 2014 godkändes vid Malmö högskola en doktorsavhandling av Anders Lindh, "Unity pervades all activity as water every wave: principal teachings and philosophy of Maharishi Mahesh Yogi". Avhandlingen är framlagd inom ämnet Historia och historiedidaktik. Enligt inledningen är den skriven i ett "idéhistoriskt eller religionsfilosofiskt perspektiv" ("the perspective of History of Ideas or Philosophy of Religion"). Jag har dock svårt att se vare sig någon idéhistoria eller religionsfilosofi i avhandlingen. Den består väsentligen av noggranna referat av TM-grundaren Maharishi Mahesh Yogis läror, men referaten leder aldrig över till en diskussion där dessa läror sätts in i ett idéhistoriskt sammanhang. Några som helst religionsfilosofiska resonemang har jag inte heller lyckats upptäcka.

TOLKNING AV SANSKRIT-TEXT

En stor del av avhandlingen handlar om Maharishis tolkning av Bhagavad Gita, en mer än tvåtusenårig sanskrit-text. Här finns det flera olika intressanta frågeställningar som författaren kunde ha valt att fokusera på. Han hade t ex kunnat jämföra tolkningen med vad som står i själva texterna, eller jämföra med den (mycket rikhaltiga) tidigare tolkningslitteraturen. Men inget av detta gör han. I allt väsentligt nöjer han sig med att referera Maharishis tolkning. Ett textreferat hade möjligen varit en rimlig ambitionsnivå för ett gymnasiearbete, men i en uppsats som ingår i en universitetsutbildning måste kraven vara högre.

Även i övrigt består avhandlingen till allra största delen av referat. De egna reflektionerna är få och okritiska, och når inte akademisk nivå. Såväl idéhistoriska som andra vetenskapliga frågeställningar och analyser lyser med sin frånvaro.

ORGANISATIONS- POLITIK

Trots att boken handlar om Maharishi Mahesh Yogis läror, räknar författaren inte bara Maharishis texter utan även texter av Tony

Tony Nader

Nader som primärkällor. Detta motiveras med att Nader "uttrycker på ett sätt Maharishis tankar" vilket gör hans texter till "en primärkälla till Maharishis värld av idéer". (s 45) Det är naturligtvis ur forskningssynvinkel inget rimligt förhållningssätt att utgå från att det finns en fullständig samstämmighet mellan Maharishis och Naders tankar. I stället borde relationen mellan deras idéer ha gjorts till en forskningsfråga.

Misstanken in-
finner sig lätt att
detta förhållnings-
sätt till Nader har
sin bakgrund i för-
fattarens nära knyt-
ning till TM-rörelsen,
som han har tillhört sedan
år 1970. Maharishi
utsåg Nader till sin
efterträdare, och

Nader tog också över rollen som TM-rörelsens ledare vid Maharishis död år 2008. Sedan han blev ledare för rörelsen har texter av honom placerats under rubriken "Maharishis böcker" i rörelsens officiella publikationer. I ett vetenskapligt sammanhang krävs kritisk distans till den sortens organisationspolitiska åtgärder, men författaren visar ingen sådan kritisk distans.

Maharishi Mahesh Yogi

SÄNKT AMBITIONSIVÅ

Från början hade Maharishi målsättningen att alla människor skulle bedriva TM-meditation, men efterhand har målsättningen sänkts. Redan år 1962 sa han att det räckte att 10 % av befolkningen mediterade för att man skulle uppnå mer fred och harmoni i världen. Så småningom övergick han till att hävda att ett samhälle skulle bli fredligt och harmoniskt om 1 % av dess befolkning utövade TM. Slutligen sänkte han kravet ytterligare och hävdade att det räckte med en tiondel av kvadratroten ur befolkningstalet, men då måste de utöva den särskilt ”avancerade” Sidhi-formen av TM.

I en oberoende vetenskaplig granskning av TM-rörelsen skulle dessa nedjusteringar av ambitionsnivån analyseras i förhållande till organisationens utveckling och till praktiska frågor som t ex behovet av realistiska mål för den missionerande verksamheten. Men författaren till denna avhandling gör inte det minsta försök till analys. I stället godtar han som en självklarhet Maharishis officiella ståndpunkt. Enligt denna har målet med verksamheten hela tiden varit världsfred, något som enbart kan uppnås genom en utvidgning av TM-verksamheten. Sänkningarna av procenttalen sägs bero på ”vetenskapliga” insikter om att dessa lägre andelar räcker för att uppnå världsfred.

MAHARISHI-EFFEKTEN

Bristen på kritisk analys kan ses mot bakgrund av att den så kallade Maharishi-effekten är en central lärosats som i praktiken inte får ifrågasättas inom TM-rörelsen där författaren är verksam. Denna effekt består just i att om en liten andel av en befolkning bedriver TM-aktive-

ter så kommer hela befolkningen att få uppleva fred och harmoni. Det sägs till exempel räcka med 32 personer i en ort med 100 000 invånare för att göra orten fredlig, eller knappt 8 400 personer i hela världen för att uppnå världsfred. Märk väl, effekten sägs inte uppstå genom att denna lilla grupp av TM-aktivister kommunicerar om TM eller om fredlighet med befolkningen i övrigt. Maharishi-effekten sägs i stället vara en direkt effekt av deras TM-aktiviteter.

Hur skulle detta fungera? Enligt TM-rörelsens officiella uppfattning finns förklaringen i den moderna fysiken som gör det möjligt för förändringar i individuella medvetanden att leda till förändringar i det kollektiva medvetande som ingår i samma "fält". I avhandlingen beskrivs detta på följande sätt:

"Den grundläggande teorin är att det finns en fältkorrespondens mellan individuellt och kollektivt medvetande och att de påverkar varandra på fältnivån." ("The basic theory is that there is a field correspondence between individual consciousness and collective consciousness and that they influence each other on the field level", s. 325)

Lindh hävdar att Maharishi-effektens idé bygger på "fysikens lagar"

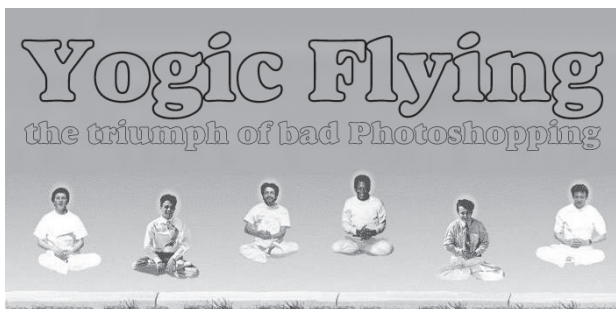
Det sägs räcka med 32 personer i en ort med 100 000 invånare för att göra orten fredlig, eller knappt 8 400 personer i hela världen för att uppnå världsfred.

(”the laws of physics from which the idea is derived”, s 292). Detta är en fundamental misstolkning av fysiken.

OKRITISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Tretton sidor av avhandlingen (s 278-291) ägnas åt ett okritiskt referat av publikationer som påstås visa att Maharishi-effekten är verklig. Det handlar t ex om rapporter där man säger att brottsligheten har minskat i någon viss ort när man har bedrivit TM-meditation där. Denna litteratur är metodologiskt mycket svag, och de påstådda effekterna kan enkelt förklaras som en urvalseffekt, eventuellt i kombination med andra metodfel. Lindh nöjer sig emellertid med att okritiskt referera dessa texter, utan att diskutera vilka om några slutsatser som kan dras från dem. Han säger att han avstår från att diskutera dessa texters validitet, dels eftersom avhandlingen handlar om Maharishis idéer, dels eftersom han själv saknar kompetens att bedöma undersökningarna i fråga (s 291). Det är svårt att se varför en doktorsavhandling ska innehålla långa referat av material som uttryckligen inte blir föremål för en vetenskaplig bedömning.

Som framgått sägs Maharishi-effekten leda till världsfred om cirka 8 400 personer bedriver den s k Sidhi-praktiken. Lindh torde vara väl informerad om hur Sidhi-praktiken går till, men han beskriver den inte. I stället betecknar han den som en ”avancerad teknik”, utan att ange i vilket avseende den skulle vara ”avancerad”. För att kunna bedöma Maharishi-effektens grad av rimlighet är det viktigt att veta vad Sidhi-praktiken består i. Den går ut på att utveckla övernaturliga förmågor. Stor vikt fästs vid strävan att kunna levitera, dvs sväva fritt i luften i strid

*Kommentar till en "avancerad teknik". Originalbilden från
TM-rörelsens eget material.*

mot tyngdlagen. Detta brukar inom rörelsen kallas "yogic flying". Det är en förmåga som tränas bl a genom att man hoppar på studs mattor, sittande i lotusställning, och vid varje hopp försöker intala sig att man stannat kvar där uppe aningen längre än vad tyngdlagen egentligen tillåter.

När Lindh skriver att Maharishi strävade efter världsfred är det viktigt att veta att Maharishis medel till världsfred bestod i att några tusen personer skulle hoppa på studs mattor och intala sig själva att de för ett kort ögonblick övervinner tyngdkraften. Detta är (den högst jordbundna) verkligheten bakom de högtflygande teorierna.

BESLUTSFATTARNA

Lindh var doktorand i religionshistoria vid Lunds universitet mellan 1986 och 2012, men där avrådde man honom från att lägga fram sin avhandling om Maharishi. [1] Han flyttade då till Malmö högskola. Där var hans huvudhandledare professor Mats Greiff, som alltså är huvudansvarig

för att doktoranden har rekommenderats att lägga fram denna avhandling till disputation.

Betygsnämnden bestod av Yvonne Maria Werner (professor vid historiska institutionen, Lunds Universitet), Lennart Olausson (professor vid doktorandens institution vid Malmö högskola) och Hans Hägerdal (docent vid institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet). De är alltså gemensamt ansvariga för att avhandlingen godkändes.

Opponent vid disputationen var Sue Brown, som är anställd som biträdande professor i Maharishis vediska vetenskap (Maharishi Vedic Science) vid Maharishi University of Management. Den som undrar vad detta är för slags universitet rekommenderas att studera dess hemsida. Där finns till exempel ett referat av ett högtidstal av universitetets rektor Bevan Morris:

”Han gav en översikt över Maharishis ansträngningar att främja utövandet av yogiskt flygande som ett medel att lindra stress och fientliga tendenser i världen. När han beskrev Maharishis strävanden att göra yogiskt flygande tillgängligt i världen, fylldes Dr. Morris föreläsning av djupa, vackra bilder. Maharishi hade förklarat att den rätta tiden hade kommit att introducera yogiskt flygande till den övriga världen eftersom ’det frysta berget av medvetande hade börjat smälta.’ [2]

Förfarandet kring avhandlingen har kritiserats bl a av Vetenskap och Folkbildnings avdelning i Skåne och av Humanisterna. Kritiken har särskilt riktat sig mot valet av opponent. Den dekan vid Malmö högskola som utsåg opponenten har försvarat sitt beslut med att man behövde ha ”en opponent som kan området”. [1] Malmö högskolas

rektor Stefan Bengtsson har tillsatt en intern utredning i syfte att ”genomlysna rutiner och kontrollera att disputationen skett enligt sedvanliga akademiska traditioner och kvalitetskrav”. [3]

För egen del instämmer jag i kritiken mot att man valde en opponent utan den religionsvetenskapliga kompetens som skulle krävas för en granskning av avhandlingen. Den allvarligaste kritiken anser jag dock måste riktas mot dels huvudhandledaren som rekommenderade doktoranden att lägga fram en avhandling som aldrig når över det triviala referatets nivå, dels betygsnämnden vars beslut om godkännande var uppenbart felaktigt. ✍

KÄLLOR

- [1] Jens Mikkelsen, ”Beatles guru i högskolebråk”, Sydsvenskan 21/10 2014.
- [2] <https://www.mum.edu/full-moon-celebration/>.
- [3] <http://www.mah.se/medarbetare/Medarbetarnyheter/Medarbetarnyheter-2014/Ska-granska-val-av-opponent-efter-debatt/>.